

Innhold

Forord til 2. utgave	11
Forord til 1. utgave	13
Kapittel 1	
Utforskende arbeidsmåter – en oversikt	15
ERIK KNAIN OG STEIN DANKERT KOLSTØ	
1.1 Innledning	15
1.2 Utforskende arbeidsmåter i naturfag	17
Et spekter av arbeidsmåter	20
Ulike typer utforskende arbeidsmåter	26
Arven etter John Dewey	29
1.3 Muligheter og avveininger ved bruk av utforskende arbeidsmåter	30
Oppdage eller utforske naturfaglig kunnskap?	31
Individuell eller kollektiv kunnskapsbygging?	33
Helhetlig kompetanse eller enkeltferdigheter?	37
Vekt på naturvitenskapens produkter eller naturvitenskapen som del av samfunnet?	39
Hvor mye kan overføres fra utforskning i en situasjon til en annen?	41
Dybdelæring	42
1.4 Oppsummering	43
Kapittel 2	
Kunnskapsbygging, teknologi og utforskende arbeidsmåter	44
OLA ERSTAD OG BENITE KLEVENBERG	
2.1 Kunnskapsbygging og fagfornyelsen	45
En kunnskapsdiskurs	47

	Retningsgivende prinsipper	48
	Vilkår for dialog og samtaleformer.	50
	Samarbeidslæring	51
	Dybdelæring	52
2.2	Utforskende arbeidsmåter og kunnskapsbygging	53
	Forkunnskaper	55
	Informasjon.	55
	Kunnskapsbygging	55
	Innsikt.	56
2.3	Teknologiens rolle.	56
	Endringer i fagenes kunnskapsgrunnlag	56
	Utvikling og bruk av digitale verktøy.	57
2.4	Casepresentasjon fra prosjekt Global oppvarming	58
2.5	Kunnskapsbygging i praksis.	59
	Ulike faser.	59
	Etablerte arbeidsvaner ble utfordret i startfasen	61
	En digital arena med innlagte støttestrukturer	63
	Å utforske egne og andres læringsveier	65
	Utforskende og utfordrende for elevene	67
2.6	Navigering i kunnskapsbyggingens univers – en oppsummering.	68

Kapittel 3

Rammer og støttestrukturer i utforskende arbeidsmåter 70

ERIK KNAIN, BIRGITTE BJØNNES OG STEIN DANKERT KOLSTØ

3.1	Rammer og støttestrukturer	70
3.2	Karseprosjektet: to suksesser og en fiasko	73
	Praktisk metodekompetanse («Hva bør en gjøre?»).	76
	Naturvitenskapelig tenkemåte («Hvorfor gjør forskerne som de gjør?»)	77
	Naturfaglig begrepskompetanse	79
3.3	Tverrfaglig prosjekt knyttet til bærekraftig utvikling.	80
	Syklus 1: Hvordan kan wiki fungere i et tverrfaglig prosjekt?	82
	Erfaringer fra pilotprosjektet	83
	Syklus 2: Tydeligere rammer og støttestrukturer	83
3.4	Åpne utforskende arbeidsmåter i naturfag	90
	Rammer og støttestrukturer i Forskerspireprosjektet	91
3.5	Drøfting og oppsummering.	99
	Både for lærere og for elever skjer det utvikling i spenningen mellom det kjente og det nye.	99
	Støttestrukturer og læreres veiledning – et spørsmål om timing	100

Bruk av autentiske data	101
Forskermøter har potensial, men fungerer forskjellig for ulike elever	102
Lærernes betydning	102
Kapittel 4	
Lærerens tilrettelegging av utforskende arbeidsmåter	103
BIRGITTE BJØNNES, GERD JOHANSEN OG ANNE KRISTINE BYHRING	
4.1 Læreres pedagogiske situasjonskunnskap – «Pedagogical Context Knowledge»	104
4.2 Relasjonen mellom lærer og elever ved korte utforskende aktiviteter	107
Et blikk inn ved starten av skoleåret – Berits meny	108
Et blikk inn midt i skoleåret – styrt eksperiment om varme	109
Et blikk inn på slutten av skoleåret – Øya	111
Hva har vi lært?	112
4.3 Lærerens rolle ved åpne utforskende arbeidsmåter: Forskersporeprosjektet	113
Lærerens rolle ved Forskersporeprosjektet	115
En modell for veiledning og støtte av elever ved åpne utforskende arbeidsmåter	120
Hva har vi lært?	122
4.4 Tverrfaglig prosjekt med sammensatte problemstillinger: Wikiprosjektet	123
Tverrfaglig undervisningspraksis – rammebetingelser	124
Å arbeide på tvers av fag – lærernes forventninger	125
Å videreføre et prosjekt	127
Hva har vi lært?	128
4.5 Faktorer som påvirker en lærers valg av utforskende arbeidsmåter	129
Kapittel 5	
Utvikle faglig innsikt gjennom snakk, skriving og visuelle uttrykk	134
IDAR MESTAD, ERIK KNAIN OG STEIN DANKERT KOLSTØ	
5.1 Å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig – på fagets premisser	135
Bruk av naturvitenskapelige sjangre for å fremme læring	136
Kobling mellom observasjoner og ideer som utfordring	137
5.2 Utprøvende bruk av forklaringssjangeren	139
Styrt utforskning – å skape mening gjennom å forklare	139
Forklaring som sjanger	140

	Erfaringer fra styrt utforskning: «Spytt spalter stivelse»	
	– første runde	143
	Vurdering av første utprøving – hvorfor forklarer de ikke?	146
	Erfaring fra styrt utforskning: «Spytt spalter stivelse» – andre	
	og tredje runde	147
	Vurdering av erfaringer fra forklaringsaktivitet	149
5.3	Utvikling av kunnskap om naturvitenskapelige praksiser	
	og tenkemåter	151
	Erfaringer fra Karseprosjektet med tilrettelegging for snakking	
	– skrijving – snakking	153
	Vurdering av erfaringer med tilrettelegging for snakking	
	– skrijving – snakking	156
	Erfaringer i Karseprosjektet med skrijving av argumenterende	
	eksperimentrapporter	156
	Vurdering av erfaringer med skrijving av argumenterende	
	eksperimentrapporter	159
5.4	Forskerspiprojektet – grunnleggende ferdigheter	
	i åpne forsøk	161
	Eksempel: Statisk elektrisitet	164
	Hva foregikk i dette eksemplet?	167
5.5	Oppsummering og avsluttende kommentarer	169

Kapittel 6

Vurdering ved bruk av utforskende arbeidsmåter 171

STEIN DANKERT KOLSTØ, BIRGITTE BJØNNES,

BENTE KLEVENBERG OG IDAR MESTAD

6.1	Sluttvurdering av kunnskaper om naturvitenskapelige	
	praksiser og tenkemåter	172
	Sluttvurdering av elevers naturvitenskapelige praksiser	
	og tenkemåter	173
	Samsvar mellom underveisvurdering og sluttvurdering	
	for ulike typer kompetanser	176
6.2	Erfaringer med prøve i naturvitenskapelige praksiser	
	og tenkemåter	178
	Vurdering av prøvespørsmål	181
	Vurdering av læringsutbytte basert på prøveresultater	183
	Hva har vi lært?	185
6.3	Erfaringer med bruk av «Kjennetegn på måloppnåelse»	
	som støttestrukturer for underveisvurdering	185

	Utvikling av kjennetegn på måloppnåelse for Forskerspireprosjektet	186
6.4	Erfaringer med forskermøter som arena for undervisvurdering	188
	Første forskermøte	188
	Andre forskermøte	189
	Hva har vi lært?	191
6.5	Erfaringer med utvikling av elevenes kunnskap om egen læring	192
	Utforskende elevsamtaler	193
	Våre erfaringer med utforskende elevsamtaler	194
	Erfaringer med bruk av refleksjonslogger for å fremme refleksjon over læring	196
6.6	Erfaringer med bruk av «kritisk venn» i hverandrevurdering.	198
	Bruk av «kritisk venn»	198
6.7	Erfaringer med bruk av elever som fagfeller for hverandre	203
	SPISS, en læringsarena for fagfellelvurdering som naturvitenskapelig praksis.	204
	Organisering av fagfellelvurdering i SPISS.	204
	Hva har vi lært?	210
6.8	Avsluttende kommentarer	211

Kapittel 7

Hvordan lykkes med utforskende arbeidsmåter 212

STEIN DANKERT KOLSTØ OG ERIK KNAIN

7.1	Ulike typer temaer for utforskning gir ulike muligheter.	212
	Stimulering til utprøvende bruk av fagspråk	215
7.2	Elevenes læringsutbytte	216
	Kunne forstå og delta	217
	Vurdering av læringsutbytte	219
	Vektlegging av ulike kunnskapstyper	220
7.3	Bruk av rammer og støttestrukturer	221
	Rammer for å fremme fokus og framdrift	222
	Tilrettelegging for informasjonsinnhenting	223
	Tilrettelegging for faglig refleksjon	224
	Tilrettelegging for oppsummering	225
	Bruk av støttestrukturer	225
	Lærerens oppgaver ved aktiv bruk av støttestrukturer	226
7.4	Grunnleggende ferdigheter i utforskende arbeidsmåter	228
	Dimensjon 1: Veksling mellom ulike former for autentisitet	230
	Dimensjon 2: Variert språkbruk	231
	Dimensjon 3: Rom for refleksjon og dialog	232

Samspillet mellom de tre dimensjonene	233
Betydningen av digitale verktøy	234
Oppsummering – grunnleggende ferdigheter	235
7.5 Suksessfaktorer og begrensninger	236
Vedlegg – Publikasjoner fra ElevForsk.	238
Doktoravhandlinger	238
Masteroppgaver	238
Publikasjoner	239
Litteratur	242
Om forfatterne.	252
Stikkord	254